

บทที่ ๒

งานวิจัยและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

เพื่อให้การศึกษานี้มีความสมบูรณ์ในการวางแผนการพัฒนา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความสัมพันธ์เกี่ยวกับแผนในระดับต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับภาค และ ระดับประเทศ ดังนั้น จึงต้องศึกษาถึงแผนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ รวมทั้ง เอกสารการวิจัย และ แนวทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบการศึกษา

๑) แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔^๑ เป็นแผนการพัฒนาระดับประเทศ เริ่มปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ถึง ปี พ.ศ. ๒๕๒๔ มีเป้าหมายในการเร่งรัดการกระจายรายได้ เพื่อขจัดความยากจน และความเหลื่อมล้ำในฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเป็นรากฐานแห่งความเป็นปึกแผ่นของชุมชนในชนบทของประเทศ ในการนี้รัฐบาล ชื่อว่า การวางแผนพัฒนาจังหวัด เป็นแนวทางและมาตรการในชั้นที่จะเร่งรัดการกระจายการพัฒนาให้ถึงมือประชาชนในชนบทให้ทั่วถึง และรวดเร็วยิ่งขึ้น จึงได้ให้ท้องถิ่นส่วนภูมิภาคในระดับจังหวัด ดำเนินการวางแผน สรุปเป็นแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบสอดคล้องประสานควบคู่ไปกับแนวทางการพัฒนาของกระทรวง ทบวง กรม ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

แผนการพัฒนาจังหวัด^๒ จึงมีวัตถุประสงค์ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๔ ในอันที่จะ

^๑ สำนักนายกรัฐมนตรี, สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ (กรุงเทพมหานคร : สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๔).

^๒ คณะกรรมการวางแผนพัฒนาจังหวัด, กระทรวงมหาดไทย, แผนพัฒนาจังหวัดประจำปี ๒๕๒๓ จังหวัดลพบุรี (กรุงเทพมหานคร : คณะกรรมการวางแผนพัฒนาจังหวัด กระทรวงมหาดไทย, ๒๕๒๒) หน้า ๑ - ๔.

- ๑.๑ สนองความต้องการขั้นพื้นฐานด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประชาชนในชนบท
- ๑.๒ สร้างโอกาสการมีงานทำ และปรับปรุงฐานะความเป็นอยู่ ของประชาชนในชนบท
- ๑.๓ ส่งเสริมความริเริ่ม และระดมความร่วมมือ ร่วมใจของประชาชน ในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

ดังนั้น แผนพัฒนาจังหวัดลพบุรี ในด้านชนบท จึงเน้นการส่งเสริมให้มีการทำนาครั้งที่ ๒ การปลูกพืชสวนครัว และพืชหมุนเวียน การเลี้ยงสัตว์ และประมง สร้างและซ่อมแซมสาธารณูปโภคต่าง ๆ และด้านอื่น ๆ ตามวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนา ฉบับที่ ๔ ในด้านการพัฒนาเมือง จะเน้นการปรับปรุง การคมนาคม การขนส่ง ขยายเขตการจ่ายไฟฟ้า ให้การบริการรักษาพยาบาล การควบคุมป้องกันโรค มีจำนวนเงินงบประมาณทั้งสิ้นประมาณ ๑,๑๕๐.- ล้านบาท เป็นงบประมาณการพัฒนาในเขตเมือง ๑๕ ล้านบาท

๒) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๕^{*} เป็นแผนพัฒนาต่อเนื่องจากฉบับที่ ๔ เริ่มปี พ.ศ. ๒๕๒๕ - ๒๕๒๙ มีแนวทางการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

- ๒.๑ เน้นการพัฒนาจากเบื้องล่าง ตามหลักการกระจายอำนาจการบริหาร เพื่อระดมความร่วมมือ ร่วมใจของประชาชน (People Participation) โดยรัฐให้การสนับสนุนทางวิชาการ และด้านการเงิน เพื่อวางรากฐานที่จะเสริมสร้างบทบาท และความรับผิดชอบของประชาชน ในขบวนการพัฒนาชนบทให้เป็นระบบยิ่งขึ้น แผนพัฒนาฉบับที่ ๕ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องระดมความร่วมมือร่วมใจของประชาชน และขจัดปัญหาความฉ้อฉลที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนา

* สำนักนายกรัฐมนตรี, สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ (กรุงเทพมหานคร : สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๒๕)

ตามโครงสร้างของระบบปัจจุบัน ทั้งในด้าน บทบาทและกลไกการบริหารงานในองค์การของประชาชน รูปแบบการพัฒนาท้องถิ่น
ระเบียบปฏิบัติ เกี่ยวกับงบประมาณ และการคลังท้องถิ่น

๒.๒ การพัฒนาการอุตสาหกรรม มีจุดประสงค์เพื่อเร่งรัดการพัฒนาสินค้าออก อุตสาหกรรมที่เป็นสินค้า ที่ใช้ทรัพยากรในประเทศ และใช้แรงงานมาก ปรับโครงสร้างการผลิตให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้อุตสาหกรรมเกิดขึ้น และขยายตัวนอกเขตเมืองหลวง และจังหวัดใกล้เคียง พัฒนา อุตสาหกรรมขนาดย่อม และอุตสาหกรรมในครัวเรือน อุตสาหกรรมที่มีเป้าหมาย ให้มีอัตราการขยายตัวสูง คือ อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก เช่น อาหารสัตว์ น้ำตาล สิ่งทอ ผลิตภัณฑ์ยาง ผลิตภัณฑ์พลาสติก โลหะ และชิ้นส่วนผลิตภัณฑ์ที่ผลิตเพื่อใช้ภายในประเทศ ได้แก่ กระดาษ และเยื่อ ปู่ยเคมี ยาง ซีเมนต์ เหล็ก เครื่องจักรกลการเกษตรและชิ้นส่วน โดยรัฐจะส่งเสริมให้เอกชนทั้งในและนอกประเทศ เป็นผู้ลงทุน

๒.๓ การพัฒนาการท่องเที่ยว แผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๔ มีเป้าหมายที่พยายามเร่งรัดให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มจำนวนขึ้นให้ถึง ๒.๘ ล้านคน มีอัตราการเพิ่มร้อยละ ๘.๔ ต่อปี ให้นักท่องเที่ยวพักอยู่ในประเทศเฉลี่ยคนละ ๔.๔ วัน โดยวางแนวทางว่า รัฐจะให้ความสำคัญต่อการพัฒนาเพื่อยกระดับ เศรษฐกิจของท้องถิ่นนั้น ในด้านการท่องเที่ยว ในการจัดลำดับความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยว โดยเลือกพัฒนาเฉพาะบริเวณที่มีศักยภาพสูง ให้ประชาชนมีส่วนร่วม และมีประโยชน์ สูงสุดสนับสนุนให้มีการนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้เป็น ประโยชน์ใน อุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้คุ้มค่า และให้มีการอนุรักษ์ และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม

ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจน ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น พร้อมกัน
 นั้น ก็สนับสนุนให้มีแผนการดำเนินงานระหว่างภาครัฐบาล และ เอกชน
 ในด้านตลาดการท่องเที่ยว สนับสนุนให้ประชาชนท่องเที่ยวมากขึ้น
 ตลอดจนให้การศึกษาแก่ประชาชน ถึงประโยชน์ของการท่องเที่ยว คุณ
 ค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอัน
 งามของชาติ

๒.๔ ด้านคมนาคม เน้นขยายกิจการรถไฟ การขนส่งทางน้ำ ขยายกิจการ
 ขนส่งทางอากาศ และ อุตสาหกรรมการบิน เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรม
 การท่องเที่ยว และหามาตรการใช้พลังงานด้านอื่นทดแทนน้ำมัน ใน
 ระบบขนส่ง

๒.๕ ด้านสังคม เน้นการพัฒนาในการกระจายบริการสังคมของรัฐ ทั้งด้าน
 ปริมาณและคุณภาพให้ทั่วถึง ในด้านการศึกษา การให้ข่าวสารข้อมูล
 การสาธารณสุข โภชนาการ สวัสดิการสังคม ความปลอดภัยในชีวิต
 และทรัพย์สิน และการป้องกันอุบัติเหตุบนถนน โดยทำการปรับปรุง
 อำนาจการปกครอง ในการกระจายอำนาจการบริหารรัฐท้องถิ่นให้มา
 ยิ่งขึ้น ทำการปรับปรุงกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับที่ไม่สนับสนุน และ
 ไม่เชื่ออำนาจต่อการพัฒนา หรือที่เป็นอุปสรรคในการแก้ปัญหา สังคม
 และกวัดขุ่นให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายให้เคร่งครัดยิ่งขึ้น

๒.๖ ด้านประชากร มีเป้าหมายในการลดอัตราเพิ่มจาก ๒.๑ ในปี ๒๕๒๔
 ให้เหลือร้อยละ ๑.๔ ในปี ๒๕๒๕ พร้อมกับมุ่งพัฒนา กาย จิตใจ
 ความรู้ ความสามารถ โดยเน้นกลุ่มเยาวชน วัย ๑๒ - ๑๔ ปีเป็น
 หลัก เพราะเห็นพ้องว่าการศึกษาระดับมัธยม และให้ประชากรได้มี
 โอกาสมีงานทำมากขึ้น

๒.๗ การพัฒนาเมือง ทำการปรับปรุงโครงสร้างเมืองและชุมชน ให้พัฒนา
 อย่างเป็นระบบและมีสัดส่วน การพัฒนาเมืองที่เหมาะสมและเป็นไปได้
 เพื่อกระจายความเจริญออกไปจากกรุงเทพมหานคร โดยพัฒนาเมือง
 หลัก เมืองรอง และชุมชนชนบทขึ้นในส่วนภูมิภาค เพื่อสกัดกั้นการ
 อพยพของประชากรเข้ากรุงเทพมหานคร

๓) ศิขิต แรกขำนาญ^๑ ได้ทำการศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัด
 พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี และสระบุรี โดยสรุปได้ว่า พื้นที่เป็นโครงการมีศักยภาพในการพัฒนา
 การท่องเที่ยวสูงในภูมิภาคนี้ เนื่องจากมีสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่ง เช่น พระนครศรีอยุธยา
 และ ลพบุรี มีชื่อเสียงเกี่ยวกับโบราณสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ และศาสนา สระบุรีมีแหล่ง
 ท่องเที่ยวที่สวยงามทางธรรมชาติ แต่จากปัจจัยทางกายภาพ และสังคม ได้เชื่ออำนาจให้พระนคร
 ศรีอยุธยา เป็นศูนย์กลางของแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ มากกว่าลพบุรี และ สระบุรี

นอกจากนั้น ยังได้ทำการศึกษาถึง ความสัมพันธ์ และความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยว
 ในส่วนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลเมืองลพบุรี ที่มีโบราณสถานที่สำคัญหลายแห่ง รวมทั้งประเภทของ
 นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยว และความพร้อมของเมืองในด้านบริการท่องเที่ยวด้วย

๔) ศิขิต แรกขำนาญ และ พรพจน์ สุขเกษม^๒ ได้ศึกษาเกี่ยวกับภูมิทัศน์ของโบราณ
 สถาน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และลพบุรี ทำการศึกษาถึงปัญหาลักษณะภูมิทัศน์ และทัศนียภาพ
 ของเมืองและโบราณสถาน กำหนดแนวทางในการปรับปรุงภูมิทัศน์ และการอนุรักษ์โบราณสถาน
 ทางประวัติศาสตร์ของเมือง พร้อมทั้งการวิเคราะห์ด้วยภาพถ่าย ภาพเขียน และข้อเสนอแนะ
 ในการบำรุงรักษาสิ่งที่มีคุณค่าเหล่านั้น รวมทั้งระบุถึงปัญหาการบุกรุกพื้นที่โบราณสถานต่าง ๆ ด้วย

^๑ ศิขิต แรกขำนาญ, "การศึกษาเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนคร
 ศรีอยุธยา และจังหวัดใกล้เคียง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ แผนกวิชาผังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒)

^๒ ศิขิต แรกขำนาญ และ พรพจน์ สุขเกษม, "ภูมิทัศน์ของโบราณสถานในจังหวัด
 พระนครศรีอยุธยาและลพบุรี" (รายงานการศึกษาระดับปริญญาโท ภูมิทัศน์ชุมชน แผนกวิชาผังเมือง บัณฑิต
 วิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒)

๔) งานวิจัยและแนวทฤษฎีที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์

อูษฎิ ทายตะอู* ได้ทำการศึกษาในด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรม โดยการฝังเมืองในจังหวัด อุเก็ด โดยมีการวิเคราะห์วิจัย การหาแนวทางเพื่อจะให้เกิดผลสำเร็จ พร้อมทั้งความเป็นไปได้ในการดำเนินการต่อการอนุรักษ์ สิ่งที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรมในชุมชนแห่งนั้นมี การวิเคราะห์ถึงระดับความสำคัญของอาคารที่ควรอนุรักษ์ และการกำหนดพื้นที่ ขอบเขต ระยะห่างจากอาคารอนุรักษ์ รวมทั้งกำหนดแนวนโยบายเพื่อการอนุรักษ์ จากวัตถุประสงค์ที่ว่า

- ๔.๑ อนุรักษ์เพื่อการสงวนรักษาบริเวณนั้นให้คงสภาพเดิมที่ดี มีการยอมให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับที่น้อยที่สุดตามความจำเป็น
- ๔.๒ อนุรักษ์เพื่อการเพิ่มค่าให้กับบริเวณที่สงวนรักษา
- ๔.๓ อนุรักษ์เพื่อสุขอนามัย และสภาพแวดล้อมที่ดีของ เมืองและส่วนของ เมือง
- ๔.๔ อนุรักษ์เพื่อความงามอัน เป็นเอกลักษณ์ของ เมือง

นโยบายการอนุรักษ์ในการวิจัยนี้ได้แบ่งระดับการอนุรักษ์ออกเป็น ๔ ระดับ ตามคุณค่า ความสำคัญของอาคาร แต่ละระดับจะมีข้อกำหนดเพื่อการอนุรักษ์แตกต่างกันออกไป โดยยึดแนวความคิดของการยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ในระดับมากน้อยต่างกัน การเปลี่ยนแปลงนี้หมายรวมถึง การเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะ เนื่องจากการดูแลรักษา และความมุ่งหังไปตามกาลเวลา ความเปลี่ยนแปลง การใช้ประโยชน์ และการยอมให้มีความขัดแย้ง และสอดคล้องในส่วนที่ต้องการ แต่ละสิ่ง

นโยบายในระดับ เมืองที่มีกำหนดเวลา การปิดถนนเพื่อเปิดให้เป็นทางคนเดินตาม ความจำเป็น และยอมให้รถเข้ามาบริการส่งของเฉพาะ เวลา

* อูษฎิ ทายตะอู, "อุเก็ด - การศึกษาในด้านอนุรักษ์สถาปัตยกรรม โดยการฝังเมือง" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารศิลป์ แผนกวิชาฝังเมือง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒)

๖) สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย ได้สรุปรายงานการปรับปรุงผังนครหลวง ปี พ.ศ. ๒๔๑๖* กำหนดให้ลพบุรี เป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ในเขตอิทธิพลชั้นนอก โดยใช้หลักเกณฑ์ในการพิจารณา ในการกำหนดเขต จาก

- ๖.๑ แนวกำหนดทางสภาพภูมิศาสตร์ และ ภูมิประเทศ
- ๖.๒ ลักษณะแนวโน้ม เป็นกลุ่มที่มีการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมที่สำคัญที่สุดของประเทศ
- ๖.๓ เป็นบริเวณที่มีสถานพักผ่อนหย่อนใจในวันสุดสัปดาห์ ที่ชาวพระนครสามารถใช้สอยได้เต็มที่
- ๖.๔ มีระบบคมนาคมที่สะดวก สามารถทำให้การเดินทาง โดยรถยนต์จากกรุงเทพมหานคร ไปยังขอบเขตที่ไกลที่สุดภายในเวลา ๒ ชั่วโมง
- ๖.๕ เป็นบริเวณที่มีสภาพเหมาะสมที่สุดสำหรับเป็นที่ตั้ง ของอุตสาหกรรมขั้นพื้นฐาน (Basic Industries) ที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกนอกประเทศ
- ๖.๖ เป็นบริเวณที่มีบริการทางไฟฟ้าจากเขื่อนภูมิพล มากเพียงพอสำหรับการขยายตัวของชุมชน และการพัฒนาอุตสาหกรรมในอนาคต

๗) John R. Ottensmann ปี ๑๙๗๔ ได้เขียนหนังสือ The Changing Spatial Structure of American Cities โดยมีแนวความคิดว่า เมืองมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ผังวางแผนจำเป็นจะต้องรู้สาเหตุ และลักษณะของการเปลี่ยนแปลง โดยมีความหวังว่า จะสามารถกำหนดแนวทางของเมืองให้เป็นไปในทิศทางที่ปรารถนา สิ่งที่ Ottensmann ได้ให้ความสนใจมากก็คือ การกระจายตัวทางพื้นที่ของประชากรในการแก้ปัญหาของเมือง จำเป็นจะต้องศึกษาสภาพของเมือง ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และหาแนวโน้มในอนาคต วิธีการที่จะใช้ในการพิจารณาการเปลี่ยนแปลง

* สำนักผังเมือง, "รายงานการปรับปรุงผังนครหลวงฉบับสมบูรณ์" (กรุงเทพมหานคร : สำนักผังเมือง กระทรวงมหาดไทย, ๒๔๑๖), หน้า ๑๑ - ๑๔.

แปลงของเมือง Ottensmann จึงได้ใช้รูปแบบการกระจายตัวของประชากรเป็นหลัก (Population Distribution Models) โดยมีความเชื่อว่า ประชากรจะหนาแน่นในบริเวณศูนย์กลาง และค่อย ๆ เบาลงตามระยะทางที่ห่างจากศูนย์กลางออกไป*

๔) J. Friedmann^๒ Friedmann ระบุเงื่อนไขบางอย่างที่เขาเชื่อว่าจะทำให้ การพัฒนาภาคประสบความสำเร็จซึ่งหมายถึง การพัฒนาในระดับประเทศ บรรลุตามเป้าหมายได้ ด้วย เงื่อนไขเหล่านี้ ได้แก่

- ๔.๑ อัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ จะต้องอยู่ในระดับสูง และมีเสถียรภาพ การพัฒนาเป็นผลของกระบวนการลงทุน
- ๔.๒ มีงานวิจัยทางวิชาการ และวิทยาศาสตร์ในระดับที่มากพอ ฟรีดแมน มีความเห็นว่า การนำเทคโนโลยีจากภายนอกประเทศมาใช้เป็นสิ่งไม่ผิด เพราะทำให้ประเทศที่กำลังพัฒนา มีความล้ำหลังประเทศพัฒนาอยู่ตลอดไป และยังทำให้เกิดผลเสีย คือ ทำให้บริษัทต่างชาติสามารถผูกขาดการทำธุรกิจอย่างใดอย่างหนึ่งได้ องค์ประกอบการผลิตที่นำเข้ามาจากต่างประเทศอาจไม่เหมาะสมกับลักษณะของประเทศที่กำลังพัฒนา และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอาจไม่เป็นไปอย่างเต็มที่

* John R. Ottensmann, The Regional Spatial Structure of American Cities (London : Lexington Book, 1975), pp. 63 - 85.

^๒ J. Friedmann, Regional Development Policy : A Case Study of Venezuela (Massachusetts : The M.I.T. Press, 1966), pp. 60 - 98.

- ๘.๓ การเคลื่อนย้ายของประชากรระหว่างภูมิภาค จะต้องเพิ่มขึ้น ซึ่งหมายถึง การเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรมายังเมือง จากเมืองสู่เมือง และการเคลื่อนย้ายระหว่างภาคเกษตรด้วยกันด้วย โดยรัฐบาลอาจใช้มาตรการหลายอย่างกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนย้ายตามที่ต้องการได้ เช่น ปรับปรุงระบบข่าวสารเกี่ยวกับแหล่ง และตำแหน่งงานในที่ต่าง ๆ ให้เงินช่วยเหลือผู้ต้องการอพยพ ลงทุนก่อสร้างที่อยู่อาศัยให้มากขึ้น รวมทั้งการจัดตั้งนิคมสร้างตนเอง ซึ่งการเคลื่อนย้ายนี้เป็นเสมือนการเคลื่อนย้ายทางสังคมให้สูงขึ้น
- ๘.๔ ความเป็นผู้นำในชุมชน ฟรีดแมนเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมจะต้องเริ่มมาจากหัวหน้าชุมชนก่อน งานของรัฐบาลจะบรรลุเป้าหมายได้ขึ้นอยู่กับความเป็นผู้นำในชุมชน

Friedmann ได้สรุปการพัฒนาภายในภาคไว้ว่า ควรสร้างเขตเมืองระดับกลางให้เป็นศูนย์กลางความเจริญ (Growth Points) มีเขตอิทธิพลรอบเมือง ศูนย์กลางความเจริญเหล่านี้จะให้บริการแก่เขตรอบ ๆ เช่นเดียวกับภาคศูนย์กลาง แต่ในปริมาณที่น้อยกว่า ในขณะที่เดียวกันมีการขยายตำแหน่งงาน โดยเฉพาะในการผลิตที่เน้นการใช้แรงงาน (Labor-intensive) ศูนย์กลางเหล่านี้จะทำหน้าที่เป็นทั้งตลาด และศูนย์กลางจำหน่ายสินค้า จึงต้องมีโรงเก็บสินค้า และเครื่องมือขนส่งต่าง ๆ พร้อมบริการอื่น ๆ ที่จำเป็น ได้แก่ ธนาคารที่มีเงินให้กู้ยืมเพียง สถาบันรับฝากเงิน โรงเรียนมัธยม โรงเรียนอาชีววะ สื่อการติดต่อต่าง ๆ โรงพยาบาลและคลินิก สหกรณ์ผู้ผลิต สหกรณ์ผู้บริโภค และศูนย์กลางความบันเทิง เช่น โรงภาพยนตร์ แต่ปริมาณของบริการเหล่านี้ จะต้องเป็นสัดส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนประชากรด้วย ไม่ให้มากหรือน้อยจนเกินไป การบริการต่าง ๆ เหล่านี้จะกระตุ้นให้เกิดความเจริญเติบโตในภาคไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง เช่น ธนาคารจะช่วยในด้าน สะสมทุน และแหล่งเงิน โรงเรียนช่วยในการฝึกอบรมให้คนเพิ่มสถานภาพทางสังคม สหกรณ์ช่วยในการลดต้นทุนการผลิตและบริโภค คลังสินค้า ช่วยอำนวยความสะดวกในการขนส่งสินค้า ในภาคไปยังภาคอื่น ๆ

นอกจากนั้น ฟรีดแมน ยังให้ปรับปรุงระบบการขนส่ง และจัดสายเดินรถประจำทาง เพื่อกระตุ้นการเคลื่อนย้ายประชากร ทำการสำรวจความเป็นไปได้ในการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดเบา และอุตสาหกรรมที่เน้นการใช้แรงงาน ในบริเวณจุดที่เป็นศูนย์กลางความเจริญ พร้อมกับจัดตั้งมหาวิทยาลัยท้องถิ่น เน้นการวิจัยด้านการพัฒนาภาค และงานวิจัยทางวิชาการที่จะให้ประโยชน์แก่ภาค ทำการปรับปรุงการเกษตรให้เปลี่ยนจากระดับพอกินพอใช้ ให้มาเป็นระดับที่สามารถส่งผลผลิตเป็นสินค้าออกได้ และบริเวณไหนที่ใช้ประโยชน์ทางเกษตรไม่ได้ดี เพราะผลผลิตต่อหน่วยต่ำ ให้จัดเป็นป่าสงวนของชาติเสีย

๔) J.G.M. Hilhorst^๑ ได้กล่าวถึงยุทธวิธีในการวางแผนระหว่างภูมิภาคไว้ว่า ในหลายประเทศปรากฏว่า พลังดึงดูดของเมืองหลวงของชาติรุนแรงมาก จนเกิดเป็นปัญหาสำคัญระดับชาติ ทำให้ขาดแคลนสิ่งบริการขั้น พื้นฐานและการลงทุนขั้นพื้นฐานสูงเกินไป ราคาที่ดินสูง เกิดปัญหาการจราจร การคัดลอกใจในเรื่องเหล่านี้อยู่ในความรับผิดชอบของนักการเมือง เพราะเป็นปัญหาระดับชาติ การใช้จ่ายในด้านการลงทุนขั้นมูลฐานสูงเกินไป รัฐบาลต้องให้เงินอุดหนุน ทำให้รัฐบาลเสียโอกาสในการลงทุนด้านอื่น ๆ ในที่อื่น อันจะได้ผลตอบแทนสูงกว่ารัฐบาลส่วนมากจึงมีกัมมันต์ ที่เรียกว่า "การกระจายความเจริญ" (Deconcentration)

๕) Victor Green and Larry Smith^๒ ได้กล่าวถึงปัจจัยที่จะดึงดูดประชากรมาใช้บริการต่าง ๆ จะสามารถให้บริการได้ไกลเพียงใด ขึ้นอยู่กับค่าและความสะดวกในการขนส่งและเดินทาง ทั้งนี้เพราะการเข้าถึงได้โดยสะดวก เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของการดึงดูดประชากรมาใช้บริการ อันจะทำให้มีเขตการใช้บริการกว้างขึ้น ดังนั้น การวางแผนจึงไม่ได้วาง

^๑ J.G.M. Hilhorst, Regional Development Theory : An Attempt to Synthesise (The Hague : Mouton, 1967), pp. 78 - 106.

^๒ Victor Green and Larry Smith, Shopping Town U.S.A. : The Planning of Shopping Centers (New York : Reinhold Publishing Corporation, 1965), p. 115.

แผนศูนย์กลางไว้ให้บริการการจราจร แต่ควรวางแผนคานการจราจรไว้เพื่อให้บริการกับศูนย์กลาง หรือให้มีการเข้าถึงได้ดีที่สุดนั่นเอง

การวิเคราะห์ความเพียงพอของระบบการจราจร และขนส่งมีสิ่งที่สำคัญที่ต้องศึกษา
๒ ด้าน คือ

- ๑๐.๑ ศึกษาความเคลื่อนไหวของประชากรและสิ่งของ โดยการศึกษาเกี่ยวข้องกับ วัน เวลา ประเภทยานพาหนะ และเส้นทาง
- ๑๐.๒ ศึกษาสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของการจราจรเพื่อลดเวลาการเดินทาง ก่อให้เกิดความประหยัด และดึงดูดประชากรให้เดินทางมาใช้บริการมากขึ้นด้วย

๑๑) E.M. Hoover* เป็นนักเศรษฐศาสตร์ ได้แบ่งรูปแบบของแบบแผนที่ตั้งของกิจกรรมต่าง ๆ ออกเป็น ๒ แบบคือ

๑๑.๑ แบบแผน แบบกระจายตัว (Dispersed Pattern) เป็นแบบแผนที่เกิดขึ้น เพราะความจำเป็นต้องอยู่ห่างกัน เกิดจากการแย่งทรัพยากร ซึ่งส่วนมากมักเป็นทรัพยากรที่เคลื่อนที่ไม่ได้ ได้แก่ ที่ดิน ความสงบเงียบ น้ำบริสุทธิ์ การผลิตซึ่งต้องการสิ่งเหล่านี้ และมารวมตัวกันในที่แห่งเดียวกัน จะมีผลทำให้ปัจจัยท้องถิ่นขาดแคลนยิ่งขึ้นกว่าเดิม และมีราคาสูงมากจนการอยู่ร่วมกันเป็นไปไม่ได้ อีกประการหนึ่ง เนื่องจากการผลิตที่ต้องอยู่ไกลตลาด ที่ผู้บริโภคมักจะอยู่กระจัดกระจายกันออกไป สถานที่ตั้งจึงต้องกระจายกันตามที่ตั้งต่าง ๆ ที่ประชาชนอยู่มาก ๆ เช่น การตั้งร้านขายของชำ เจ้าของร้านจะไม่พยายามตั้งร้านให้อยู่ใกล้กับร้านอื่น ๆ เพราะจะทำให้ลูกค้าของตนน้อยลง เนื่องจากสินค้าประเภทของชำ มักจะเหมือน ๆ กัน ลูกค้ามักจะอุดหนุนร้านที่อยู่ใกล้ที่สุด

* E.M. Hoover, An Introduction to Reginal Economics (New York : Alfred A. Knopf Inc., 1971), pp. 62 - 90.

๑๑.๒ แบบแผน แบบรวมตัว (Clustered Pattern) เป็นแบบแผนที่เกิดขึ้นจากการอาศัย การรวมตัวกันโดยการ เล็งเห็นประโยชน์จากที่ดังนั้น ๆ แม้ว่าจะเกิดการแก่งแย่ง หรือ การขาดแคลนขึ้นก็ตาม หรือเกิดจากความสะดวกในการติดต่อซึ่งกันและกัน หรือต้องการแข่งขันกัน เช่น การตั้งห้องแสดงสินค้าประเภทเดียวกัน ในถนนสายเดียวกัน โดยบางครั้งรวมถึงศูนย์กลาง การเงิน แหล่งเที่ยวเตร่ในเวลากลางคืน สถานที่ราชการ แหล่งซื้อของของคนชั้นสูง ลักษณะ การรวมตัวกันของกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ H.O. Nourse^๑ ได้ให้คำอธิบายในเชิงการประหยัด จากการรวมตัวกัน คือ

- ก. ประหยัดค่าขนส่ง เมื่อหน่วยผลิตอยู่ใกล้กัน ทำให้การขนส่งสินค้าสะดวกสบาย ขึ้น ธุรกิจหลายประเภท ที่มีที่ตั้งอยู่ตามศูนย์การค้า ก็เพื่อลดค่าขนส่ง อุตสาหกรรม ประเภทที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน มักตั้งอยู่ใกล้กัน ธุรกิจที่ขายสินค้า และ บริการประเภทที่ผู้บริโภคมักจะหาซื้อในคราวเดียวกัน มักจะตั้งอยู่ใกล้กัน เช่น ร้านขายยา ขายอาหาร ขายของใช้ประจำบ้าน บริการซักแห้ง และบริการ คัดผม ปริมาณการขายของแต่ละร้านจะสูงขึ้น เพราะผู้บริโภคสามารถประหยัด เวลาเดินทาง และค่าใช้จ่ายในการเดินทาง นอกจากนี้ การขายสินค้าประเภท เดียวกัน และสินค้าที่มีลักษณะที่ผู้ซื้อชอบที่จะ เปรียบเทียบแบบหรือดูภาพระหว่าง กันก่อนตัดสินใจซื้อ มักจะตั้งอยู่ใกล้กัน เช่น ร้านขายเฟอร์นิเจอร์ ร้าน ขายผ้า จำหน่ายรถ ขายรองเท้า
- ข. การประหยัดภายใน อันเป็นผลจากการเพิ่มปริมาณการผลิต เกิดจากการผลิตมี ปริมาณมาก มีทรัพยากรสมบูรณ์ ในบริเวณที่ตั้ง จึงมักจะทำให้เกิดการจ้าง งานสูงมาก ในบริเวณนั้นมักก่อให้เกิดเป็นชุมชนขึ้น เช่นกิจการเหมืองแร่ โรงงานน้ำตาล แต่ชุมชนอาจเกิดขึ้นจากปัจจัยอื่นอีกก็ได้ ถ้าหน่วยผลิตเป็น

^๑ H.O. Nourse, Regional Economics (New York : McGraw-Hill

มหาวิทยาลัย ฐานทัพทางการทหาร หรือศูนย์กลางการบริหารของรัฐบาล ชุมชนหรือเมืองที่เกิดขึ้น อาจเป็นผลจากความกดดันทางการเมือง ความจำเป็นในการป้องกันประเทศ หรือการเป็นศูนย์กลางของประชาชนในเขตปกครอง

- ค. การประหยัคภายนอกหัวเมือง เป็นการที่อุตสาหกรรมหลาย ๆ ประเภท ขยายตัวในทีใดทีหนึ่ง มีส่วนทำให้ต้นทุนโดยเฉลี่ยของแต่ละหน่วยผลิตลดลง อันเป็นพื้นฐานของการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม มีการใช้บริการเพื่อสาธารณะประโยชน์ร่วมกัน การแบ่งหน้าที่กันทำของแต่ละหน่วยผลิต เกิดขึ้นได้ง่าย รวมทั้งอาจใช้วิธีเช่าเครื่องอุปกรณั และที่ทำการได้

๑๒) ประพันธ์ เสวตนันท์* ได้เขียนในหนังสือเศรษฐศาสตร์ภูมิภาค เกี่ยวกับทฤษฎีการใช้ที่ดินในค้ำต่าง ๆ

๑๒.๑ การใช้ที่ดินในทางการค้า ผลกำไรทางการค้า ขึ้นอยู่กับความใกล้ไกลกับตลาด พวกร้านค้าปลีก ธนาคาร บริษัทโฆษณา สำนักงานใหญ่ของบริษัทต่าง ๆ และที่ทำการของรัฐบาล จะสามารถให้ผลกำไรมากที่สุด ถ้าตั้งอยู่ใกล้ศูนย์กลางที่มีประชาชนอยู่อย่างหนาแน่น การตั้งที่ทำการห่างไกลออกไปจากตลาดจะทำให้ปริมาณการขาย หรือการติดต่อลดน้อยลงไปโดยปริยาย

๑๒.๒ การใช้ที่ดินในทางอุตสาหกรรม ในกิจการอุตสาหกรรม รายได้ทั้งหมดของโรงงานอุตสาหกรรมไม่ได้มาจากการขายในตลาดในเขตของตนเองเท่านั้น แต่ได้มาจากตลาดของเขตนอื่น ๆ ด้วย รายได้ทั้งหมดของโรงงานอุตสาหกรรมมักจะไม่เลื่อนขึ้นลงอย่างเห็นได้ชัด เมื่อโรงงาน

* ประพันธ์ เสวตนันท์, เศรษฐศาสตร์ภูมิภาค (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๒๐), หน้า ๔๔ - ๖๒.

เปลี่ยนที่ตั้งไกลจากตลาดในเขตของงาน แต่อาจทำให้ต้นทุนทั้งหมด
เปลี่ยนแปลงได้ เพราะค่าจ้างแรงงานจะเพิ่มสูงขึ้น ถ้าตั้งอยู่ห่าง
ไกลจาก ศูนย์กลางที่มีประชาชนอยู่อย่างหนาแน่น โรงงานจึงจำเป็นต้อง
ลดค่าใช้จ่ายด้านที่ดินลงด้วย

- ๑๒.๓ การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย ในการซื้อที่ดินเพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัย ผู้ซื้อ
ย่อมพอใจที่จะจ่ายเงินให้มากขึ้น สำหรับที่อยู่ใกล้ตลาด เพื่อที่จะลดค่า
ใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงาน และการไปซื้อของ

นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงทฤษฎีการแบ่งเขตการใช้ที่ดินเป็นรูปวงกลมว่า ทฤษฎีนี้ใกล้เคียง
กับความเป็นจริง โดยการพิสูจน์แล้วในอเมริกา พบว่า การทำอุตสาหกรรมมีที่ตั้งใกล้กับศูนย์กลาง
ตลาด และตั้งอยู่ในเขตรอบนอกเมือง การผลิตทางอุตสาหกรรมที่ตั้งใกล้ใจกลางเมือง (Core)
มักจะมีขนาดเล็ก ที่ตั้งอยู่ในเขตรอบนอก มักมีขนาดใหญ่ ใช้พื้นที่มาก

๑๓) James L. Taylor* ได้กำหนดแนวทางในการวางแผนจุดตั้งโรงเรียน
ไว้ดังนี้

- ๑๓.๑ กำหนดจุดตั้งโรงเรียนให้อยู่ในศูนย์กลางท้องถิ่น อันเป็นที่อยู่ของนักเรียน
หรือบริเวณที่มีนักเรียนหนาแน่น
- ๑๓.๒ กำหนดจุดตั้งโรงเรียนอยู่ในตำแหน่งที่ประชากรกำลังขยายตัวเข้าไปอยู่
อาศัย แต่ไม่ควรตั้งโรงเรียนในจุดที่จะเป็นอุปสรรคในการขยายตัว
ทางด้านการค้า หรือธุรกิจ
- ๑๓.๓ ไม่ควรอยู่ในชุมชนที่ขยายตัวไม่ออก เช่น ดิคแมนน้ำ ทางรถไฟ และทาง
หลวงสายสำคัญ เพราะโรงเรียนควรขยายตัวรับประชากรที่เพิ่มขึ้นได้
และมีนโยบายที่จะขยายขนาดโรงเรียน ตามการปรับปรุงการคมนาคม

* James L. Talyer, The Secondary School Plant : An Approach for
Planning Functional Facilities (U.S. Dept. of Health Education and
Welfare, 1956), pp. 4, 15.

๑๓.๔ ไม่ควรอยู่ในที่มีอันตราย เช่น ฝุ่นละออง เสียง ย่านการค้า ย่านอุตสาหกรรม ย่านอบายมุข และบริเวณการจราจรคับคั่ง

๑๓.๕ ไม่ควรตั้งอยู่ชิดถนน โดยเฉพาะไม่ควรตั้งอยู่ตรงทางแยกต่าง ๆ เพราะการจราจรแออัด อาจเกิดอันตรายต่อนักเรียนได้ง่าย

๑๔) Colin Buchanan and Partners* ได้ทำการศึกษา และกำหนดควัตถุประสงค์หลักในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และเมือง ที่เมือง Bath ไว้เพื่อมุ่งรักษาอย่างเพิ่มคุณค่าด้านคุณลักษณะทางสถาปัตยกรรม และประวัติศาสตร์ให้กับพื้นที่นั้น โดยรักษาความมีชีวิตซึ่งประสานกับการใช้งานทางเศรษฐกิจอย่างได้ดุลย์ของอาคารและพื้นที่นั้น เครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการอนุรักษ์มีทั้งด้านการเงิน กฎหมาย การบริหารหน่วยงาน เทคนิคและเทคโนโลยี ซึ่งจะเกิดการสร้างสรรค์จากการอนุรักษ์นี้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น และเป็นสิ่งดึงดูดใจสำหรับนักท่องเที่ยวในชั้นที่จะหารายได้เข้าเมือง Bath ด้วย

๑๕) Department of the Environment, Scottish Development Department^๒ G. Hopkinson สถาปนิก และนักผังเมืองของ Poole ระบุว่า ถนนที่จะสร้างขึ้นใหม่จะต้องได้รับการพิจารณาเพื่อการอนุรักษ์ใจกลางเมือง Poole ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยตั้งเอาทางผ่านเมือง (Through Traffic) ออกไป มีการรวบรวมที่ดินเพื่อกำหนดเขตพื้นที่พิเศษในปี ๑๙๖๖ ย้ายกิจกรรมที่ไม่พึงปรารถนาออกไป และการจัดเตรียม

* Colin Buchanan and Partners, Bath : A Study in Conservation (London : Report to the Minister of Housing and Local Government and Bath City Council, 1968), pp. 3, 9, 127, 128, 135, 139.

^๒ Department of the Environment, Scottish Development Department, New Life for Historic Areas : Aspects of Conservation (Edinburgh : HMSO., 1972) pp. 2, 3, 36.

ถึงอำนวยความสะดวกพื้นฐานให้ ในอีก ๒ ปีต่อมา ตลอดจน ช่วยเหลือด้านการเงินเพื่อซ่อมแซมอาคาร ทั้งนี้ ในปี ๑๙๖๔ - ๑๙๗๒ จึงได้เกิดอาคารสมัยใหม่ สร้างเพิ่มเติมอย่างเรียบง่าย และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมเดิมด้วย การออกแบบอาคารและภูมิสถาปัตยกรรม

๑๖) Jica Study Team Boro Budur ประเทศอินโดนีเซีย ได้ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์ของเมือง Borobudur ที่เป็นเมืองมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และศาสนา เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาด้านการศึกษาวัฒนธรรม และอารยธรรมที่สืบทอดมาช้านาน ตลอดจนเป็นแหล่งดึงดูดในด้านการท่องเที่ยวของประเทศ จึงเกิดการอนุรักษ์โดยพัฒนาเป็น Archeological Parks มีรัฐเป็นผู้สนับสนุน ทั้งเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ การให้เงินอุดหนุน การบริหารหน่วยงาน และมาตรการด้านกฎหมาย

๑๗) ปรีชา คูอินทร์พันธุ์ ทำการศึกษาบทบาทของพ่อค้าในตลาดระดับท้องถิ่น* โดยเน้นถึงประเภท ลักษณะของพ่อค้า รูปแบบของการซื้อขาย และความสัมพันธ์ที่มีต่อกันระหว่างพ่อค้าในแต่ละระดับ รวมทั้งอิทธิพลของพ่อค้าที่มีต่อการปกครองท้องถิ่น โดยเฉพาะในด้านการบริหารหรือการปกครองท้องถิ่นแล้ว เนื้อหาในบทวิเคราะห์นี้กล่าวว่า ตามปกติพ่อค้าไม่นิยมที่จะยุ่งเกี่ยวกับการเมืองการบริหาร ชีวิตความเป็นอยู่ของพ่อค้าและข้าราชการมักแยกจากกัน โดยดำรงฝ่ายต่างอยู่ แต่ปรากฏการณ์ทางสังคม ในระยะ ๒ - ๓ ปีที่ผ่านมา แสดงให้เห็นถึงความสนใจทางการเมือง และการปกครองท้องถิ่นมากขึ้น

ความเกี่ยวพันของพ่อค้ากับการปกครองท้องถิ่น อาจสังเกตได้จากการเข้าไปมีส่วนร่วมในคณะกรรมการสุขาภิบาลของพ่อค้า เจ้าของร้านค้าในอำเภอวังทอง ๔ คน ได้รับแต่งตั้งให้มีส่วนในการบริหารงานของคณะกรรมการสุขาภิบาล โดยได้รับตำแหน่งจากการแต่งตั้งมา

* ปรีชา คูอินทร์พันธุ์, "บทบาทของพ่อค้าในตลาดระดับท้องถิ่น". วารสารสังคมศาสตร์ (กรกฎาคม ๒๕๑๔) : ๔๗ - ๗๓.

คณะกรรมการสุขภาพจึงมักจะถูกวิพากษ์วิจารณ์เสมอ โดยเฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ของตลาด สิ่งที่จะเน้นไม่ได้อยู่ที่ว่า คณะกรรมการนี้ได้ตำแหน่งมาโดยทางการ เลือกตั้ง หรือโดยการแต่งตั้ง แต่ความสำคัญอยู่ที่ว่า ความสนใจของพ่อค้าประเภทต่าง ๆ เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น และเรื่องเกี่ยวกับผลประโยชน์ของคนในตลาดนั้น

นอกจากระดับสุขภาพแล้ว ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัดในปี ๒๕๑๔ พ่อค้าในอำเภอวังทอง ได้ให้ความสนใจมาสมัครถึง ๔ คน อีกด้วย

๑๔) พงศพร สุคบรรทัด

Threshold Analysis in the Planning Process*

ทฤษฎีนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาสมรรถภาพ และขีดจำกัดทางกายภาพของพื้นที่ต่าง ๆ ในการวางแผนรองรับความเจริญเติบโตของชุมชน

พื้นฐานของทฤษฎี อาศัยจากการสังเกตขีดจำกัดทางกายภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์ (Physiography) หรือระบบสาธารณูปโภค (Public Utility Network) ระบบการขนส่ง (Transport System) และการใช้ที่ดินในปัจจุบัน (Existing Land Uses) ขีดจำกัดเหล่านี้ เรียกว่า ธรณีประจวบแห่งการวางแผนพัฒนาการขยายตัวของเมือง

แต่ขีดจำกัดทางกายภาพ (Physical Limitations) ไม่ได้เป็นสิ่งที่ขีดขวางการเจริญเติบโตของเมืองชนิดเด็ดขาด แต่อาจสามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นได้ โดยการเพิ่มราคาการลงทุนมากกว่าราคาปกติ เรียกว่า "ค่าข้ามธรณี" หรือ "ค่าเบี่ยงไปรายทาง" (Threshold Cost or Additional Costs)

* พงศพร สุคบรรทัด, "คู่มือการปฏิบัติงานวิชาปฏิบัติการ ๒" (แผนกวิชาผังเมือง วิทยาลัยการศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๑), หน้า ๑ - ๑๐.